

Зборник радова конференције “Развој астрономије код Срба III”
Београд 25-28. април 2004,
уредник М. С. Димитријевић
Публ. Астр. друш. “Руђер Бошковић” бр. 6, 2005, 279-282

БОРЂЕ ГЛИБОЊСКИ И АСТРОНОМИЈА *

БОЖИДАР Д. ЈОВАНОВИЋ

Пољопривредни факултет, Департман за уређење вода, Нови Сад
E-mail: vbzd@polj.ns.ac.yu

Резиме. Ђорђе Глибоњски (Сомбор, 28.X/9.XI 1840 - Загреб, 12.VII 1913), наставник, књижевник. У рукопису је предао Матици Српској у Новом Саду уџбеник из *Математичке географије*. Праћена је судбина тог списка. Из штампаних података се види његов траг. Не зна се крајњи исход.

Ђорђе Глибоњски (5), (6), је рођен у Сомбору 28. октобра/9. новембра 1840. године. Основну школу и два разреда реалне гимназије је завршио у родном месту (од 1847. до 1853), нижу гимназију у Новом Саду (од 1853. до 1857), а учитељску школу у Сомбору (од 1857. до 1859). Прво занимање му је било помоћник учитеља у Сомбору. Положио је испит за учитеље главне нормалне школе и био учитељ у Старом Бечеју (од 1859. до 1870). Те године је добио, од Српског црквено-народног одбора, стипендију за студије педагогије у Дрездену. Боравио је у више школских центара у Немачкој, да се упозна са наставом у основним, грађанским и учитељским школама. До 1876. је поново учитељ у Старом Бечеју. У *Извештају о Српској Вишој девојачкој школи*, у Новом Саду, за 1898-99. школску годину (1) стоји: "... 1876. је дошао као помоћни наставник Ђорђе Глибоњски. Септембра 1876. је постао редовни професор. ... 1881-2 Школски савет редовног професора Ђ. Глибоњског премешта на Српску учитељску школу у Горњем Карловцу. ..." (од 1881. до 1901. године, када је пензионисан). Преселио се у Загреб и тамо умро 12. јула 1913. године. Сахрањен ја на Мирогоју.

Био је способан наставник, педагог, али наклоњен бoемском животу, па због тога није напредовао у служби. Стално је био у новчаним неприликама, што може да се сазна из његових писама, сачуваних у Рукописном одељењу Матице Српске, у Новом Саду. Писао је књиге, које је издала и наградила Матица Српска. Преводио је са немачког. Сарађивао је у школским часописима. Чак је написао и један позоришни комад за децу.

* Због специфичности, референце су нумерисане и наведене као број у малој загради – прим. ред.

* *
*

За нас је занимљив зато што је написао и један уџбеник из *Математичког земљописа*. Рукопис је упутио Матици Српској да га прихвати и изда. У свом писму, из Карловца, од 16/28. јануара 1886. (6), упућеног "Благородном Господину", (не зна се ко је то био), вели: "... израдио сам га по Вецлу, Винклеру и Данијелу, али у главном, држао сам се Вецла, и то што се тиче земље и месеца израдио сам по великом Вецлу, јер су то небеска тела, о којима треба највише да знамо, пошто на једном живимо а друго нам је најближе и у најтешњој свези стоји са земљом. Признајем да је дело испало мало опширније, али та опширност не шкоди, пошто смера на разјашњење доста занимљивих и заплетених ствари, а сав материјал што је у њој, даде се са недељна 2 сата за годину дана комотно свршити. Још кад би се овај део земљописа преместио из првога у трећи разред, онда не би било много посла ни са рачунима који су у том делу земљописа ради доказа наведени, јер су ученици дотле те рачуне већ упознали. У погледу термина послужио сам се највише из *Просветног гласника* читајући у њему критике или поједине чланке из овог дела земљописа.

Стало ми је много до тога да видим, јесам ли погодио прави пут, на ком се даду обрађивати школске књиге, с тога Вас учтиво молим, да изволите или Ви или другом коме на оцену што пре предати преко дотичних тела /Мисли на Матицу Српску и на Школски савет. Прим. Б.Д.Ј./; а и нужна нам је оваква књига у нашим школама, пошто сада имамо у школи већ старију србијанску књигу /да ли је мислио на АСТРОНОМИЈУ од Ђорђа Поповића, из 1850, или на МАТЕМАТИЧНУ И ФИЗИЧНУ ГЕОГРАФИЈУ од Ђорђа Мишковића, из 1865? Прим. Б.Д.Ј./, па се мора много да исправља и додаје, бележи и време губи, па и то је једна околност која говори да се што пре на оцену даде, како би књига ако буде добра још ове школске године штампана могла бити."

Као што се види писац је имао јасне и корисне погледе а и предлоге за унапређење наставе!

У *Јавору* Бр. 2/1886, (2), стоји: "ДРУШТВА. ("Матица Српска"). Састанак књижевног одбора био је 10/22. децембра пр. г. /1885.године. Датуме по новом календару додао.Б.Д.Ј./ ... Ђорђе Глибоњски шаље за "Књиге за народ" дело *О небеским телима* (астрономија), које је по Тучеку слободно превео. Издаје се Одбору за издавање "Књига за народ". /Очигледно се поткрала нека омашка у презимену писца оригинала! Глибоњски га у свом писму не спомиње. Прим. Б.Д.Ј./.

У *Јавору* Бр. 12/1886. (3), пише: "ДРУШТВА. "Матица српска". Састанак одбора за издавање "Књига за народ" из задужбине Петра Коњевића, 19. фебруара /3.марта 1886. ... Књижевни одбор доставља дело под насловом: *О*

небеским телима (Астрономија). То је дело пошилијач слободно превео по Тучеку. Издаје се на оцену Дру Ђорђу Натошевићу... " /Опет погрешно презиме писца оригинала. Прим. Б.Д.Ј./.

Још једном се у *Јавору* Бр. 21/1886, (4), спомиње оно што нас занима: "ДРУШТВА. "Матица Српска". Састанак књижевног одељења. 30. априла/12. маја 1886. (Наставак) *Одбор за издавање "Књига за народ" из задужбине Пере Коњевића ...* На оцену је издато Дру Ђорђу Натошевићу дело Ђорђа Глибоњског, под насловом *О небеским телима* (астрономија), које је писац по Сучеку слободно превео. ..." /И по трећи пут погрешно презиме писца оригинала, али сада другачије. Прим. Б.Д.Ј./.

Више штампаних података *Јавор* није касније објавио! Само у два писма, која је Глибоњски писао Стевану В. Поповићу, спомиње ово своје дело. Наведимо оно што нас у њима занима.

У оном (8), са датумом 22. новембар 1896, писаном из Карловца, стоји: "... Хтео сам још о једној ствари с тобом да разговарам. По разним изворима написао сам *земљопис* /истакао Б.Д.Ј./ за наше школе; рукопис је прешао Шк. савет и примљен је. Већ сам био у погодби са Арсом /Пајевићем, чувеним издавачем, из Новог Сада. Прим. Б.Д.Ј./ да штампа, и Арса заиште слике да види колико их има и хоће ли израда слика скупо стати. Својом руком нисам ни умео нити времена имао да све слике направим; с тога изрежем пет слика из књиге "Вецл", којом сам се при изради највише и служио. Та је књига наше школске књијнице, и лане, кад су ме колеге тужиле изишту од мене и ове књиге, што сам их из наше школске књијнице на послугу узео. Ја сам одмах ове књиге повратио, дакле и "Вецла", и до пре четири дана, нико ми ништа није рекао. Пре четири дана заиштем ја од Арсенијевића као књијничара неки земљопис, што је ових дана послан амо из Србије на углед. На то ми је Арсенијевић одговорио: "Ви не можете никакве књиге из књијнице добити јер сте из једне изрезали слике и књигу оштетили и унаказили, и та ће ствар бити изнета пред "Збор", а одатле по његовом предлогу мора ићи пријава на Шк. Савет." - Ја сам био изненађен у толико што је прошло јаче од године дана, када сам књиге вратио, и сад се потеже ствар да сам оштетио књијницу, па да ми се токорсе /тобоже. Прим. Б.Д.Ј./ тога ради не могу књиге из књијнице давати. ..."

Дакле, рецензија је била позитивна - уџбеник је био прихваћен и дат у штампу!

У Карловцу је 14/26. децембра 1896. године, (9), писано и оно друго, истом С. В. Поповићу. Његов део гласи: "...Једва дођо до праве адресе оне књиге, о којој смо разговарали; наслов књизи је овај: "Allgemeine Himmelskunde. Eine populäre Darstellung dieser Wissenschaft nach den neuesten Forschungen. Mit 198 Holzschn. von Ed. Wetzel." Ово је дакле наслов тог великог Вецловог дела, јер има и мала књига о истој знаности од њега издана, али ја сам у великој квара начинио. Мислим да се може набавити у Бечу ... књига је угледала света 1875. ..." У наставку моли Стеву да му је набави.

Из овога можемо да закључимо да се ради стварно о Астрономији, а не о земљопису.

Др Ђорђе Натошевић је преминуо у ноћи између 10/22. и 11/23. јула 1887. године у (Горњем) Карловцу у коме је предавао Ђорђе Глибоњски. Да ли су се они претходно срели, да ли су разговарали о уџбенику? О томе можемо само да нагађамо.

У Рукописном одељењу Матице Српске постоји читав "нарамак" рукописа из заоставштине Др-а Ђорђа Натошевића па је вероватно да би на том месту био и рукопис Ђорђа Глибоњског, али њега тамо нема. Не постоји ни међу онима који се воде на име писца

Каква је била даља судбина не може да се утврди.

Претражујући Библиотеку у Матици Српској наишао сам на књигу Adalbert Daniel "Illustriertes kleineres Handbuch der Geographie, Band I, Leipzig, 1882". У њој су: 1. Појам и задатак астрономске и математичке географије; 2. Привидан изглед неба и Земље. ... 6. Системи света. 7. Звезде некретнице. 8. Наше Сунце. 9. Планетски систем. 10. Унутрашње планете. 11. Планетоиди или астероиди. 13. Комете. 14. Звездана јата и метеори. Архитектоника звездане Васионе (једноцентарски, двоцентарски и вишецентарски системи). Даље пише о Земљи као о планети и о Месецу као њеном пратиоцу. Уколико је Глибоњски користио ову књигу наишао је на, за оно доба, исправно тумачење Васионе.

Штета је што се испречио читав низ препрека који је зауставио објављивање још једног уџбеника из Астрономије код нас, у деветнаестом веку!

У сваком случају не треба заборавити наше прагаоце из тога доба!

Литература.

1. 1899, Извештај о Српској Вишој девојачкој шкопи у Новом Саду, за 1898-9 школску годину, књига 22, Нови Сад.
2. 1886, *Јавор* Бр.2, стубац 30.
3. 1886, *Јавор* Бр.12, стубац 381.
4. 1886, *Јавор* Бр.21. стубац 669.
5. 1972, Лексикон писаца Југославије, I, Матица Српска, Нови Сад, стр. 235.
6. 1996, Редакција, Енциклопедија Новог Сада, стр.112-113.
7. 1886, Рукописно одељење Матице Српске, Инв. Бр. 13 050.
8. 1896, Рукописно одељење Матице Српске, Инв. Бр. 16 480.
9. 1896, Рукописно одељење Матице Српске, Инв. Бр. 16481.

DJORDJE GLIBONJSKI AND ASTRONOMY

Djordje Glibonjski (Sombor, 28. X/9. XI 1840. – Zagreb, 12. VI 1913), gave to Matica Srpska in Novi Sad his manuscript of a textbook on *Mathematical geography*. The destiny of this manuscript is followed here.